

O. Yves de Montcheuil SJ, *Aspects de l'Eglise*, Paris 1949; w tłum. pol. *Wykłady o Kościele*, Warszawa 1956, 16°, s. 205.

Z niepokojem brałem do ręki *Wykłady o Kościele* wiedząc, że jest to przekład odczytów wygłoszonych jeszcze w latach 1942—1943, a więc przed ukazaniem się encykliki *Mystici Corporis*. Obawiałem się, że praca jest już przestarzała, że nie odpowiada obecnemu stanowi wiedzy teologicznej o Kościele. Autor jej nie mógł korzystać z wytycznych, zawartych w encyklice Piusa XII o Kościele. Nie mógł jej także skorygować później, gdyż zginął z rąk gestapo w sierpniu 1944 r. jako członek Francuskiego Ruchu Oporu (o życiu O. de Montcheuil pisze O. Jouve w przedmowie do jego pracy: *La conversion du monde*, Bruxelles 1946). Obawy moje okazały się jednak niesłuszne. Praca mimo, że jest dziełem sprzed kilkunastu lat, nie straciła nic ze swej wartości i praktycznej użyteczności dla dzisiejszego czytelnika. Zapewne gdyby autor żył, wprowadziłby do poszczególnych wykładów szereg ulepszeń. Ale nawet bez tego rodzaju poprawek *Wykłady* zasługiwały na przekład i wydrukowanie.

Ukazały się one po raz pierwszy w 1949 r. (a nie dopiero w 1951 r., jak mylnie informują wydawcy pol. tłum. w dopisku na s. 7) pod tytułem *Aspects de l'Eglise*. Tytuł ten lepiej odtwarza treść i charakter pracy niż tytuł polski. Jest to bowiem zbiór 12 odczytów, omawiających szereg zagadnień eklezjologicznych, zbiór nie wyczerpujący całości nauki o Kościele. Zakres omawianych problemów jest bardzo szeroki. Najwięcej uwagi poświęca autor istocie Kościoła.

W I wykładzie mówi o potrzebie poznania Kościoła, o konieczności przynależenia doń, gdyż do Chrystusa dochodzimy tylko poprzez Kościół, który jest rzeczywistością nadprzyrodzoną.

W następnym wykładzie omawia nazwy określające Kościół, ideę Królestwa Bożego i rolę Kościoła w planach Stwórcy

Wykład III poświęca wyjaśnieniu określenia, że Kościół jest ciałem Chrystusa. W wykładzie IV mówi o życiu wewnętrznym Kościoła i jego przejawach w życiu jednostki i społeczności: o modlitwie, Mszy św. jako ofierze Kościoła, o Obcowaniu Świętych, o Trójcy Św. i roli Ducha Św. jako duszy Kościoła. Z istoty Kościoła jako rzeczywistości bosko-ludzkiej, koniecznej do zbawienia wyprowadza autor prawdę o jego powszechności (wykład V) i świętości (wykład VI). Świętość Kościoła jest dziełem Trójcy Św.; celem działalności Kościoła jest uświęcanie świata. Ponieważ Kościół jest społecznością bosko-ludzką, niewidzialną i równocześnie widzialną, autor poświęca wykład VII hierarchii kościelnej i jej potrójnej władzy do nauczania, uświęcania i rządzenia.

W dalszych wykładach przechodzi autor do omawiania kwestii bardziej praktycznych. I tak w wykładzie VIII omawia rolę laikatu w Kościele. Katolik jest czynnym członkiem Kościoła, współodpowiedzialnym za jego losy i świętość. Obok posłuszeństwa wobec Kościoła istnieje dużo miejsca dla inicjatywy wiernych w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym.

Wykład IX poświęcony jest sprawie stosunku Kościoła katolickiego do kościołów innowierczych. Autor omawia główne odłamy chrześcijańskie odłączone od Kościoła, wskazuje na szereg elementów katolickich zawartych w ich nauce i życiu religijnym, precyzuje stanowisko Kościoła wobec ruchu ekumenicznego, stara się zainteresować czytelnika możliwością zjednoczenia kościołów chrześcijańskich i podkreśla wielkie korzyści, jakie byłyby skutkiem takiego aktu.

W wykładzie X porusza o. de Montcheuil problem zbawienia nie-katolików. Podkreśla najpierw prawdę, że Kościół jest jedyną drogą do zbawienia. Dogmat powyższy nie przekreśla innej prawdy wiary, że Bóg chce zbawić wszystkich ludzi. Nie-katolicy, pozostający bez własnej winy poza widzialnym Kościołem, mogą osiągnąć zbawienie. Nie są oni rzeczywistymi członkami Kościoła, jednak istnieje „rzeczywista łączność między ich działaniem a Kościołem: mimo, że nie należą doń widzialnie, pozostają w pewnym wobec niego stosunku“ (cytuje wg tłum. pol., s. 166). Korzystają oni ze zbawienia przyniesionego światu przez Chrystusa, a realizowanego przez Kościół. Spełniając to, co nakazuje im sumienie, mogą być zbawieni dzięki łasce związanej z istnieniem Kościoła. „Należą oni niewidzialnie do Kościoła lub ciała Chrystusa będącego Kościołem“ (s. 169). Inne tłumaczenie powyższej kwestii odwołujące się do przynależności do duszy Kościoła uważa autor (zresztą słusznie) za mniej stosowne. Mogłoby ono bowiem nasuwać myśl, że poza Kościołem widzialnym istnieje jakiś drugi Kościół, bardziej prawdziwy i niewidzialny.

W wykładzie XI pt. *Kościół a doczesność* dominuje myśl, że katolicyzm nie przechodzi obojętnie wobec wartości czysto ziemskich. Katolik zdąża do celu ostatecznego korzystając także ze środków doczesnych. Pewien poziom życia materialnego jest normalnym warunkiem życia religijnego (s. 180).

Wykład XII poświęcony jest zagadnieniu misji. Autor zaznacza, że działalność misyjna jest jedną z podstawowych cech Kościoła (s. 191), wypływa z jego natury i z jego roli w świecie. Jest ona urzeczywistnieniem powszechności Kościoła. Bardzo mocno podkreśla o. de Montcheuil potrzebę ducha akomodacji w pracy misyjnej. Katolicyzm nie zmierza do jednostajności, do zniwelowania wszelkich różnic. Przeciwnie, stara się uszanować

wszelkie dobro, które znajduje się w innej cywilizacji, innej kulturze. W ten sposób rodzi się bogactwo różnorodności Kościoła przy zachowaniu całkowitej jedności jego istoty.

Zakres poruszanych przez autora tematów jest bardzo szeroki. Trudno żądać, by każdy z nich mógł być wyczerpująco omówiony w ramach kilkunastustronicowego wykładu. Zamiarem o. de Montcheuil było raczej ogólne naszkicowanie zagadnienia, wskazanie kierunku rozwiązania, którego czasem nie doprowadza do końca; w ten sposób zmusza czytelnika do refleksji i dalszych poszukiwań. W całości jednak autor omawia wszystkie zasadnicze momenty dogmatycznej nauki o Kościele: definicję Kościoła (s. 55), widzialną i niewidzialną, bosko-ludzką strukturę jego istoty (s. 70, 71, 106, 117), ludzkie i boskie elementy jego natury (łaska, hierarchia, sakramenty), życie Trójcy Św. w Kościele, znaczenie Chrystusa dla Kościoła, którego jest Głową (s. 100, 104), rolę Ducha Św. jako duszy Kościoła (s. 100), członkostwo Kościoła, konieczność przynależenia doń dla uzyskania zbawienia, przynależność nie-katolików do Kościoła. Bardzo szczerze mówi autor o złu w Kościele (s. 51, 115, 116) i jego reformie (s. 54).

Całość *Wykładów* można określić jako popularne opracowanie zasadniczych prawd o Kościele. Uważny jednak czytelnik dostrzeże, że opracowanie to oparte jest o solidny podkład wiedzy teologicznej. Obok treści na uznanie zasługuje forma wykładów. Daleka od podręcznikowych podziałów i scholastycznej terminologii przemawia także do czytelnika świeckiego. Język jest jasny, zdania najczęściej krótkie, zwięzłe, myśl toczy się szybko, nie ma zbytecznych dłużyzn. Praca może stanowić próbkę dobrego popularnego opracowania teologicznego. Aktualność poruszanych tematów powiększa wartość dzieła.

Niektóre tylko zdania budzą zastrzeżenia, np. takie stwierdzenie: „Chrystus mistyczny i Kościół jako społeczność — to nie to samo“ (s. 45). W języku francuskim sens tego zdania jest bardziej ścieniowany: *Le Christ mystique et l'Eglise-société ne sont pas simplement identiques*. W świetle encykliki *Mystici Corporis*, która mówi o identyczności Kościoła i Mistycznego Ciała, zdanie powyższe trochę razi ostrością swego sformułowania. Zdajemy sobie sprawę, że autor ma na myśli dwojaki sposób patrzenia na Kościół: od strony ludzkiej, widzialnej i od strony jego pierwiastków nadprzyrodzonych. Sformułowanie jednak tej myśli nie jest szczęśliwe. Podobnie dziwnie brzmi zdanie: „A więc od tej strony również nie zdoła nikt oddzielić Kościoła od ciała mistycznego“ (s. 47). Zdanie zawiera treść poprawną, jednak niemożność rozdziału Kościoła od Mistycznego Ciała nie wypływa z faktu obec-

ności w Kościele ludzi świętych, lecz z faktu tożsamości Mistycznego Ciała na ziemi z Kościołem rzymsko-katolickim.

Podobne zastrzeżenia można by wysunąć w stosunku do zdania: „Może być tylko jeden Kościół, ponieważ jest tylko jedno ciało Chrystusa: jedno ciało mistyczne, którego wszystkie członki żyją tym samym życiem, jak również jedno ciało widzialne, które nie jest równorzędne z tym pierwszym, ale pozwala mu się przejawiać i wyrażać“ (s. 53). Autor w powyższym zdaniu posługuje się terminem »ciało mistyczne« w sensie zwężonym, na oznaczenie niewidzialnej, nadprzyrodzonej rzeczywistości w Kościele w przeciwstawieniu do jego elementu widzialnego. Wydaje się jednak, że termin ten obecnie posiada już na trwałe ustaloną treść (Kościół jest Mistycznym Ciałem) i nie należy go używać w innym znaczeniu.

Mimo tych usterek, których zapewne nie dostrzeże wielu czytelników, praca o. de Montcheuil odda duże usługi księżom szukającym pogłębienia swej wiedzy o Kościele i katolikom świeckim coraz bardziej uświadamiającym sobie swoje stanowisko i zadanie w Kościele.

Ks. B. Pylak

Winfried D a i m, *Tiefenpsychologie und Erlösung*, Wien-München 1954, s. 360 i 34 rys.

Psychoanaliza Freuda dała początek kilku kierunkom psychologicznym, obejmowanym wspólnym mianem psychologii głębi, które różniąc się w wielu punktach, przyjmują jedno założenie, że punkt ciężkości życia psychicznego leży w podświadomości, której zresztą przypisywana jest niejednakowa geneza i różne uprawnienia. Z założeń Freuda wyrosła psychologia indywidualna Adlera, psychoanaliza Junga, Frankla i inne. Z tych samych założeń wywodzi się również psychologia głębinowa Daima, tylko że wyniki, do jakich doszła, są całkiem inne. Gdy Freud dążenia ludzkie sprowadza do *libido*, do popędu płciowego, a anomalie życia psychicznego, jak histerię, tłumaczy zaburzeniami w dziedzinie życia płciowego, religię zaś i życie kulturalne tłumaczy sublimowaniem popędu płciowego, Daim dochodzi do wręcz odmiennych wniosków, że podstawowym popędem człowieka jest pęd do odkupienia, który sprowadza się do pędu religijnego.

Książka dzieli się na 3 części: o potrzebie odkupienia (*das Erlösungsbedürfnis*), o procesie psychoanalitycznym jako częściowym procesie odkupienia oraz o częściowym odkupieniu w całości odkupienia.

Metoda stosowana przez autora, jest psychoanalityczna: ana-